

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կես տարեկանը 5 րուբլ:

Առանձին նամակները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանց նամակները մեկ:

Կոտորակները տպագրվում են առանձին:

Խմբագիր. Քեդակույա «Մուսա»

Խմբագրատունը լայն 4, ստանդարտ 10—2 մմ:

(Բացի կիրակի և տոն օրերից):

Յայտարարվում է ընդունվում 1, ամեն յոթուկ:

Յայտարարվում է միմյանց նամակները մեկ:

Խմբագրատունը լայն 4, ստանդարտ 10—2 մմ:

Մ Ե Մ Կ

ԼՐԱԳՐԻՆ ԿԱՐԵԼԻ Է ԳՐԱԳԵԼ

Կ Ե Ս Տ Ա Ր Ո Վ

Այսինքն յուրիսի 1-ից ներկայ 1881 թվի, մինչև յուրիսի 1-ը 1882 թվի:

Բաժանորդություն հանձնելու գինը 6 րուբլ է: Գրվելու համար պետք է ուղղակի գրվել խմբագրությունը հետևյալ հասցեով. Խմբագրություն «Մուսա»:

ԲՈՎԱՆՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ընդհանուր հայ ուսուցչական ժողով Թիֆլիսում, Նամակ խմբագրության ներքին լուրեր. — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ֆրանսիա: Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳՐՈՒՄՆԵՐ. — ԲԱՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻ ԿԱՐԵԼՈՐ ԲԱԳԱՐՈՒԹԻՒՆ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ. ԹԻՖԼԻՍԻՄ

Մինչև անգամ աշխարհը վկայ էր մինչև այսօր իր Ժամանակին յայտնված այն ճշմարիտ խոսքերին՝ թե ֆրանսիայի յաղթը (1870 պատերազմին) — Գերմանիայի ազգային ուսուցչին էր, — մեր մեջ հազարավոր ազգայիններից, որոնք ամեն րոպե պատրաստ են խոսքով զոհել իրանց կենսաբան ազգի համար, և ոչ հարկերը կամեում է գործով հաստատել, որ այդ սիրած հայրենիքը իբրև ամենաթանկագին Ժառանգություն, մեր մահից յետոյ, յանձնվում է մանուկ սերնդին, որի կանոնադրում է ճշմարիտ կրթությունը պայմանավորված է հայրենիքի ազգային գոյությունը և գոյությունը: Ահա՛ թե ի՞նչու մեր ուսուցչականների և մանուկների մեր ազգային ուսուցչների կատարելագործությունն և ներքին փոփոխությունը ընդհանուր բարեփոխման խնդիրը շատ մօտ պետք է լինի մեր սրտին և շատ պետք է զբաղեցնի մեր հասարակական առաջնորդներին:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՄԻ ԿԱՐԵԼՈՐ ԲԱՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ զառառացին զարուհի և անհամար ծախսերով հանդիմանող մեջ կարողացել է միշտ իւր գոյությունը ունենալու օգնությունը դնել մաքաբիլ և մնալ. իսկ մի տոկոսն, աշխատանքի և համարեղ ժողովուրդ է եղել, բայց իւր այս ամեն բարեմասնություններով հանդերձ, ուսմանը և գիտությանը մեջ համամասնաբար երբեք մի ընդհանուր փայլուն զարգացում չէ ունեցել: Ինչպես կարողացել է ուրեմն մնալ նա, եթե ոչ շնորհիւ իւր մեջ առնողական կերպով մնացած մշակութամբն և արհեստներով: Քաղաքական խռովությունները մեջ, որք կարող են որ և է ազգային գոյությունը քննադատել, ոչ կրծքն, ոչ լեզուն և ոչ անցյալը յիշատակն կարող են այս կերպ մի հրաշք գործել:

Ներկայ Ժամանակաց մեջ նախկին հանգամանքներն ըստ փոխված չեն, իւր գոյությունը

բավական առաջնորդներին: Յու է խոստովանել, որ մինչև այսօր մեր ուսուցչականը, որոնք ձեռքով իսկապես կատարվում է վերջինչ քաջաբերություն չեն ստանում մեր հասարակական առաջնորդների կողմից: Մինչև այսօր մեր առաջնորդների բերանից չէ լսել մի տաք և ոգևորող խոսք, մի գործի և շարունակ պաշտպանություն յոգուտ այն բազմաշարք մշակների, որոնք նշանակված են ազգի ազադայ ներկայացուցիչները պատրաստելու: Ահա՛ թե ի՞նչու մեր ուսուցչականը այս րոպեիս պետք է գրաւէ ազգային ընդհանուր ուսուցչական ժողովը, որը իր նպատակով ամենանշանաւոր երկայնքով մեկը կը համարվի մեր ազգի վերածնունդի գործում և որի բազմակողմանի արդիւնաւոր հետևանքների մեծագոյն մասը դեռ ևս թաքնված է մեզանից:

Կազմելով առաջին անգամ վերջինչեղ ժողովը որքան կարելի է աւելի նախատեսված և աւելի նախապատրաստած կերպարանքով, մենք ամենից առաջ կը դնենք հիմքը՝ ազգային շարունակ այդպիսի ժողովներ կայացնելու, ի հարկէ պէլի լայն և աւելի բազմամասնայ ծրագրով:

Մտքերի, համոզմունքների, հայեցողությանների, գաղափարների շարունակ փոխանակությունը հետզհետե կը պարզէ մեր ուսուցչական կենսաբան բազմաթիւ կրնա՝ ճիշդները և միջոց կը տայ նորա զեկալարներին աւելի կանոնաւոր և ճշմարիտ կրթութեամբ արդարացնելու հասարակութեան, ուսուցչականների վրա ունեցած հաւատը և ակնկալությունը: Մենք ուսում նախնիներ ունենք, բայց ուսում չունենք. կամ, եթե կամենում էք, ուսում ունենք, բայց համարիս արդիւնք չունենք: Մեր ուսուցչականների անկանոն և ապարդիւն ընթացքը իրաւունք է տուել մի քանի հրապարակախօսներին՝ ամենայն իրաւամբ բարձր ձայնով աննպաստ խօսելու «վերացական լոյսի» վրա և գրեթե պաշտպանութեան:

Գործելով պահելու համար հայաստանցին չէ կարող երկրորդական գծի վերայ դնել մշակութունն և արհեստներն առաջ տանելու ջանքն, իբր թէ սոքա ըստ բաւականի ծաղկած լինէին, և զբաղել զխաւրդակէն իւր մտաւորական ոյժերն զարգացնելու:

Փոքր Ասիոյ ամենամեծ մասն, հաղորդակցութեանց զգուշութեամբ, իւր տեղական բարեքերով և սովորութեամբ գրեթէ ամեն կողմէ առանձնացած մի երկիր է: Այն տեղի ժողովուրդը՝ իւր այժմեան բացառիկ կացութեան մեջ երկայնիկ պէտք է համարի ինքզինք եթէ իւր օրական հացը կարենայ մատակարարել և ապահովել երկրէն այնքան բերք որ փոխանակելով փոքր ինչ հարստանայ՝ եթէ կարելի է: Այս նըպատակաւ, որ արդէն մի մեծ քաղ է զարգացման ճանապարհի վերայ, պէտք է հայ զեկացին ուսման իւր աշխատութիւնն առաւել արգասաւոր անելու կերպն: Իսկ արհեստաւորն կրթութեան գործնականապէս մի քիչ աւելի, որպէս զի աւելի զիւրութեամբ և աւելի մեծ քանակութեամբ գործը կարեն ըրել: Այս ուղղութեամբ հայ աշխատաւորն կարող է պարտաւորուել միանգամայն յապագային բարձրագոյն մի կացութեան վայելելու:

Փափաքելի է ուրեմն որ ուսուցչանքն այժմէն իրեն մշակութունն և արհեստներն ար-

լու գործնական, արհեստագիտական ուղղությունը: Կանոնաւոր և ճշմարիտ կրթութեանը երբեք նպատակ չունի երկրագործին, կոշիկարին, ջուրհանին կամ խաւրատին ուսում տալով՝ հեռացնել նորան այդ արհեստից, նրա նպատակն է և այդ շըրջանում միմայն լոյս թափել դոքա գործունեութեան վրա, իսկապէս և գիտակցաւոր մարդ դարձնել դոքանց, թողնելով դոքանց հէնց նոյն կոպիտ ֆիզիքական աշխատանքի մէջ, իմ կարծիքով մեզ ոչ թէ այնքան հարկաւոր է բացասական կերպով խօսել «լոյսի» վրա, որքան հարկաւոր է աշխատել՝ այդ լոյսը այնպէս կենսածաշխարհում աշխատելու, որ նա լոյս փնտռողներին իսկապէս լուսաւորէ և ոչ մթնեցնէ, տաքացնէ, բայց ոչ մթնեցնէ:

Չը կամենալով մասնակցել անմիջապէս այդ խնդրի փնտրանքներն մէջ, ես կը դառնամ ուղղակի դէպի ազգային ուսուցչական ժողովը, որի համար, անտարակոյս, հետաքրքրելիս կը լինեն դպրոցատէր հասարակութիւնները: Ընթերցողներին «Մշակութան» տարւոյ 186 համարից յայտնի կը լինի, որ պ. Բարխուդարեանցի հրաւիրած Թիֆլիսում ուսուցչների և տեսչների ընդհանուր ժողովը ընտրեց չորս մասնաժողովներ՝ ազգային ուսուցչական ժողովի նախապատրաստութիւնները տեսնելու և մի մասնաժողով՝ տնտեսական ժողովի ծախսերը հոգալու: Վերջին մասնաժողովը ոչինչ անելուց յետոյ լուծվեցաւ, իսկ ուսուցչական մասնաժողովները մի քանիսը կատարեցին իրանց յանձնարարութիւնները: Բացի սորանից, ընթերցողները կը յիշեն, որ ուսուցչների կողմից մի խնդրագիր ուղարկեցաւ Վեհափառին՝ քաղաքների և գաւառների եկեղեցիներից դրամական նըպաստներ հաւաքելու ազգային ուսուցչական ժողովի պէտքերի համար: Պէտք է ասել, որ այս անգամ հոգեւոր իշխանութիւնը յարգեց այդ առաջարկութիւնը:

Գործերի ընթացքը այս դրութեան մէջ էր, երբ յուլիսի 20-ին Ներսիսեան դպրո-

ցում պ. Բարխուդարեանցի հրաւերով կայացաւ մի ընդհանուր նիստ քաղաքի և գաւառներից եկած ուսուցչներից և տեսչներից: Այդ ընդհանուր ժողովը, որտեղ ներկայ էին մինչև 30 հոգի, զբաղված էր՝ ազգային ուսուցչական ժողովի նախապատրաստական խնդիրներով: Ամենից կարեւոր համարվեցաւ այդ ժողովում՝ խորհելու ազգային ուսուցչական ժողովի պարապմունք ծրագրի վրա, որի մասին պ. Բարխուդարեանցը յայտնեց, որ այդպիսի մի ծրագիր պատրաստ կայ արդէն, որը կազմել է անցեալ տարի ընտրած այդ ծրագիրը կազմող մասնաժողովի անդամ պ. Կարապետ Թէմուրազեանը: Ընդհանուր ժողովը ընտրեց այդ ծրագիրը քննելու համար մի մասնաժողով հետևաւ անձինքներից՝ պ. պ. Սեդրակ Մանգինեանց, Գեորգ Բարխուդարեանց, Արշակ Նահապետեանց, Կարապետ Թէմուրազեանց, Աբխաղով Զովհաննիսեանց, Նոյնպէս և Հայրապետ Ղուկասեանց: Վերջինչեղ մասնաժողովը իւր բոլոր անդամների ներկայութեամբ ունեցաւ երկու նիստ՝ մէկը յուլիսի 21-ին, երկրորդն 7 ժամին և միւսը՝ 22-ին, առաւօտեան 11 ժամին Ներսիսեան դպրոցում: Մասնաժողովը պ. Կ. Թէմուրազեանցի կազմած ծրագիրը էապէս ընդունելուց յետոյ, նորա բովանդակութիւնը համառոտապէս այսպէս առաջարկեց ձեւակերպելու: Ազգային ընդհանուր հայ ուսուցչական ժողովը կունենայ երկու տեսակ պարապմունք՝ տեսական և գործնական. տեսական մասում ժողովը կը զբաղվի մանկավարժական, դիդակտիկական և մեթոդական ընդհանուր խնդիրներով, կը պատրաստէ ծխական և միջնակարգ դպրոցների ծրագիրը և կը քննէ ուսուցչականների բարձրման այնպիսի ընդհանուր հարցեր, որոնք ամենակարեւոր կը համարվեն. իսկ գործնական մասի պարապմունքները կը լինեն զըլխաւորապէս օրինակելի դպրոցի կազմութիւնը բաժանմունքներով, որտեղ առաւել հմուտ ուսուցչները գործնական կերպով կը ծանօթացնեն դասաւանդութեան արդիւն-

մշակութեան և տարագործութեան պակաս միջոցներն լրացնելու կերպին: Նոքա պիտի ուսուցանեն նոր յոյսեր և նոր բերքեր մտնելու տեղերն և եղանակներն, պիտի սովորեցնեն հետզհետե թէ նախնական գործիքներն ինչպէս պէտք է կատարելագործելու: Առանադիտաց այս պաշտօնը կարող չէ մեծամեծ ծախքերու, որոց առջև ոմանք կը սարսափեն:

Ահաւասիկ ամենազիւրին, ամենապարզ միջոցներ զորս կը նշանակեմք ի մէջ այլոց, իբր փոքր Ասիոյ և Ալիկիոյ հայոց տնտեսական բարեփոխման նպատակով, ի հարկէ մի սահմանափակ շըրջանի մէջ: Եւ երբ մեր այս համեստ և գործնական առաջարկութեան վերայ, Տիֆլիսի մի օրագրի թղթակից հետաքրքրութեամբ կուզէ հասկանալ թէ Հայաստանի տնտեսական բարեփոխման մասին ինչ միջոցներ ունիմք ի ձեռին, և ինչպէս կը յուսամք յաջողիլ, մինչդեռ լորդ Պիքսոն, ֆիլդ յայտարարած է թէ այդ բարեփոխման նշան զգուշ խնդիրներն մին է եղեր իրեն համար, ուրիշ թան չեմք պատասխանել եթէ ոչ հաստատել թէ այդ պարուն մի խմատուրից խօսք ասելու փափաքել է և այսքան միայն կարողացել է յաջողիլ: Ի՞նչ յարաբերութիւն կայ կը հարցանեմք, մեր պարզ և հոմաստ առաջարկութեան և վարչական հիմնաւոր փոփոխութեանց

նաւոր և լաւագոյն եղանակներէ հետ և
կը ցոյց տան գանազան ուսման օժանդակ
կող պարագաների գործադրութիւնը: Ժո-
ղով կայանալուց առաջ պ. Բարխուդա-
րեանցը կը կազմէ Թիֆլիսում մի կարգա-
գրող մասնաժողով՝ հոգարու ընդհանուր
ժողովի բոլոր հարկաւորութիւնները (աշու-
կերտներ, պարագանց տեղ, օժանդակող
միջոցներ և գանազան գործիքներ, գանա-
զան հիմնարկութիւններ—գեղանոցի, աշ-
խատանքի, փոխառու-խնայողա-
կան ընկերութեան վարչութիւններէ հետ
յարաբերութիւն մտնելը և այլն): Մենք
կաշխատենք ծանօթացնել ընթերցողնե-
րին վերոյիշեալ ծրագրի ամբողջութեան
հետ և մտադիր ենք մինչև ժողով կայա-
նալը ծրագրի խնդիրները լրագրի միջոցով
մեր միջոցներէ չափ փիճաբանութեան նիւթ
գործնելու, առ այժմ մաղթելով ապագայ
ուսուցչական ժողովին աջողութիւն, և
ցանկանալով գորա աշխատողներին համըն-
թութիւն գանազան խոչընդոտներէ դէմ,
մենք միանգամայն ձայնակից ենք «Մշակի»
անցեալ համարներէ մէկի մէջ առաջար-
կված կարծիքին, թէ լաւ կը լինէր, որ այդ
ժողովին մասնակցէին մեր պարսկահայ և
առնակահայ եղբայրները Այս խնդրի վրա
վաղօրօք պէտք է հոգան պարսկահայ ու-
սումնարաններէ վարչութիւնները և հաճ-
կաստանի Միացեալ Ընկերութիւնը և իր
ժամանակին պէտք է ուղարկեն Թիֆլիս
մի քանի ներկայացուցիչներ, որոնք նոյնպէս
կարողանային տանել իրանց հետ թաւ
պաշտօնական և ուրիշ մասնակցութեան
կարգի մասին խնդիրները, որոնք տեսակ
ժողովներ կայանալիս լուսաւորեալ երկիրնե-
րում գործակերտով և օվայիներով են ըն-
դունում, և Թիֆլիսը, որ պատիւ պիտի
համարի առաջին անգամ այդ տեսակ ժո-
ղով տեսնելու, չը պէտք է իր ընդունելու-
թիւնը եզրագծական մտածանքներ կերպա-
րանքով կատարէ:

Կ. Կ.

ՆԱԽԱԿ ԽՄԲԱԿՐԻՆ

Արաթիւման, 25 յուլիսի

Այսօր ձեռքս ընկաւ «Մեղուի» մի համար
(№ 135) որի մէջ կարդում եմ կարագեալ Մա-
տինեանցի յօդուածը: Զարմանալի բան. այն
մարդը, որին ամենից լաւ յայտնի է, թէ որպի-
սի մեքենայութիւններ գործ դրվեցան, թէ ինչ-

մէջ, որ հանգուցեալ լորդն կերել թէ կը փա-
փաքի եղեր տեսնել ի փոքր Ասիայ:

Վերոյիշեալ նկատողութեամբ փափոքեցաք
ուրեմն տեսնել մի ընկերութիւն որ այս արուես-
տավարժութեան վերայ դարձնէ նախ իւր ճիգե-
րը: Եթէ, մտածեցինք, այդ ընկերութիւնն կըր-
թական նպատակաւ հաստատուած է, առ եւս մի
կրթութիւն տալ և ուղղել և յառաջագոյն, վասն
զի սոս և այլ ի խնդիր է, ինչպէս այս օրերս
նորոգութիւն եղաւ ասեր:

Հայաստանի տնտեսական բարեօրոշման անհրա-
ժեշտ լինելն առկալին ոչ ոք ուրացաւ, նոյն
իսկ Միացեալ ընկերութեանց երեւոյթանալիս
ժողովին ամենէն աւելի պահանջողական ան-
գամներն Միացեալ թէ տանք այդ բարեօրոշման
ուսման և գիտութեանց դարգացման կը կար-
ծեն ձեռք բերել: Եւ դարձեալ, կասեն, թիւ
հարկ կար այդ առաջարկութիւնն մեր ընկերու-
թեան բերել, մինչդեռ նորա նպատակն որոշ և
սահմանափակ է: Ինչպէս կարէ նա փոխել
իւր նպատակն առանց իւր գործիքներն վտան-
գելու:

Այսքան տարիներէ ի վեր չբառամուտիւնն
մեր գլխաւոր դրամաւորներէն մին է: Երբ կը
տեսնենք որ մեր սոսկ իբրեւ բարեփոխում
առաջարկածն առկալին փոփոխումն կը թարգ-

պէս Ամատունի արգելեց զերաւաններն մա-
նակել Աստղիկի ներկայացմանը, որի պատճա-
ռով Աստղիկը ստիպւած էր մնալ Թիֆլիսում
ամբողջ աւելի և նորից պարտքերի վրա պարտքե-
րաւարտել, մինչև որ եւս Արաթիւման Թիֆլիս
գամ և իմ ու սիրողներն մասնակցութեամբ ներ-
կայացում տայ (յայտնի է, որ գերատնտեսի
պատճառով Աստղիկը չը կարողացաւ մի ամբողջ
պիեսա տալ, այլ ստիպւած երաժշտական մի
երկնայ տուեց, երկու ջոկ ջոկ պիեսաներն մի
մի գործողութեանց հետ) հէնց այդ մարդը, պ.
Մատինեանցը, որ առաջինը ինքն էր միւս գե-
րատնտեսին հաղորդողը Ամատունի կամը և
ինձ ասում էր ամեն հանգիստիս: «Այս անիւտը,
էլի չեղաւ, ներկայացումը գլուխ բերել, դու ան-
պատճառ փող կը լինիս ստացած, Մաթթա, դուն
մի 100 ռուբլ և ճանապարհի ծախս»: Ասում եւս,
այժմ հէնց այդ մարդն է հանդէս եկել և սոս-
թիւնը իր զէնք առած, գրախօսութիւններ իր-
եւ փաստ վերցրած լցնում է «Մեղուի» էջերը:
Մի ասող լինի թէ նա գերատնտէսն է և Աստղիկը
կարիք էլ չունի նրան դիմելու, ուրեմն ինչն էր
նրան ստիպել հանդէս դուրս գալու գերատնտե-
սի կողմից:—Մինքն յայտնի է, որ նախ ներ-
կայացման համար հարկաւոր են գերատնտեսի
և յետ այնորիկ յուշարար: Բանի որ գերատնտե-
սից մերժումն է ստանում, ուրեմն էլ ինչու
պէտք է Աստղիկը անպատճառ Մատինեանցին
դիմել, մինչդեռ Մատինեանցի յուշարարութեանը
հարկաւորութիւն էլ չէր ունենայ:

Արդէս դի իմ ասածները չերկարեն, եւ այս-
տեղ փաստեր և իրողութիւններ կը բերեմ, որից
յետոյ ընթերցողը պարզ կարող է անել իր եզ-
րակացութիւնը, թէ Մատինեանցի գրուածքից
որ աստիճանի աղետութիւն է փչում: Աստղիկը
ինչո՞րք է Աղաթանցիին, Մատինեանցին, Տէր-Կա-
թանցիին, Աղաթանցիին, Մատինեանցիին և Վա-
րդանցիին: Սրանք երբ մերմէկ են, յայտնելով
պատճառները, Աստղիկը միւս գերատնտեսի
էլ չէ դիմել և սա ի հարկէ պարզ է. որովհետեւ
միւսներէն էլ բացասական պատասխան պիտի
ստանար: Բայց չարունակեմ իմ և Հովհաննիս-
տէ մի քանի ուրիշ պարունների մօտ Մատինեա-
նցը պիտի եր հաւատացնելով թէ ինչն անը
տեսնել է զմէկ և անցին. որ գերատնտեսի ե-
րբ չը մասնակցեց և Աստղիկի ներկա-
յացմանը, հակառակ դիպումն ունեւ
գաղտնի ներկայացումն մեկրին նրանք էլ
իմքումը չեն լինի, ուստի և գերատնտե-
սից ստիպւած էին չը մասնակցել:—Աղաթա-
նցը ինձ մօտ ասաց Մատինեանցիին: Ինչո՞ւ
հրամայել է, որ չը մասնակցեմ Աստղիկի ներ-
կայացմանը, եթէ ոչ մեծ սիրով կը ցանկայի
մասնակցել:

Աստղիկի ներկայացումից յետոյ վարդանցին,
Տէր-Կատանցը և Աղաթանցը իրանք խոտու-
փանցին, երբ եւս նրանց յանդիմանում էի թէ
ինչու չը մասնակցեցին, որ թէ Աստղիկը չառ-
խնդրել է, բայց չեն կարողացել մասնակցել:
պատճառ, Ամատունի արգելել է: Իմ հետաքր-
քութեամբ թէ ինչո՞ւ անձամբ է նրանց ասել,
պատասխանն ոտալայ Աղաթանցից և վարդու-

մանն, կը կասկածիմ որ մի գուցէ մի մասնա-
ւոր գիտաւորութիւն լինի մեր կարծիքն ինչո՞ւ
թիւրեւտ:

Ինչու Միացեալ ընկերութիւնքն ընտրեցինք
և ոչ մի ուրիշ մարմին, որ ընդունի այս բարե-
փոխեալ ուղղութիւնը, իւր լաւագոյն ազգին
օգտին համար:

Երբ ընկերութիւններն՝ զատ զատ հիմնուած
ժամանակներն՝ Հայաստանի մանկուսն մտաւորա-
կան դարգացումն ունէին իւրեանց միակ նպա-
տակ: Այդ ուղղութեան ոչ ոք մի գիտողութիւն
կարող էր անել, վասն զի սրբա երբեք եւ զըպ-
րոցական եւ անդուն երիտասարդներէ հիմնուած
լինելով բնականապէս ուրիշ լաւագոյն մի բան
չէին կարող մտածել հայրենեաց օգտին համար:
Բայց նուիրատուաց շատերուն խորհրդով և
ոմանց ճշմարտն կըր միացումն, կամ աւելի
ճիշդ խօսելով հայտնութիւնն կատարեցաւ, հա-
գամանքներն նոյնն չը մնացին: Այդ մեծ
ընկերութիւնն ժողովրդեան ուշադրութիւնն
սկսաւ գրաւել, նորա հաստատութիւնն աւելի
արմատացաւ, վարին աւելցաւ, յայտնութիւնն
երաշխարհի թուեցաւ, վերապէս փոխանակ
մի մասնաւոր հիմնարկութիւն լինելու, ե-
ղաւ նա կատարելապէս ընդհանուր ազ-
գիւն ընկերութիւնն, ամեն աստիճանի և

հոգ որ Մատինեանցն է նրանց հաղորդել: Կա-
րագեալ Մատինեանցը երևում է, որ յուշարարի
պաշտօնը վատ չէ հասկացել: Այս այնպիսի
փաստեր են, որ Թիֆլիսի թատրոնով հետաքրք-
ւող ողջ հասարակութիւնը դիմէ: Եւ ինքս ան-
ձամբ գնացի Ամատունից խնդրեցի Պալմի թատ-
րոնը: Կուցէ ասող լինի ինչու էր Պալմի
թատրոնը Ամատունից խնդրում:— որովհետեւ
Պալմի ինձ ասաց, որ հայոց ներկայացումների
համար մինչև իշխան Ամատունից պաշտօնապէս
իրաւունք չը տրուի, չեմ կարող ոչ ոքի տալ:
Ինձ մերժեց, երբ իմացաւ որ Աստղիկի համար
եմ ուղարկ և աւելացրեց. «Ինչու է ուղարկ ան-
պատճառ ներկայացում տայ, աւելի լաւ չէ 300
րուբլի եւս տալիս առնէ և գնայ առանց ներ-
կայացում տալու»: Մի ուրիշ օր էլ ինչո՞ւն Ա-
մատունին ինձ պատահելով Ա. Մատինեանցի
և Աղաթանցի հետ, այսպէս խօսեց. «Մաթթա-
դեանցը ինձանից ներկայացւած կը լինի, որ թատ-
րոնը չը տուեցին: Իմ պատասխանը եղաւ, «այդ-
պիսի գործակալ լսանքի համար չեմ ներկայաց-
նուցիլ: Երբ ասում է թէ անցեալ տարի Մաթթա-
նեանցի բնակեցին, որ «կամալոր կնի» սան-
ձահարմին էր, Աստղիկը նոր գեր չը սովորեց
և այս պատճառով որդէս թէ չը խաղացվեց
այս պիեսան: Այ. նախ որ այդ պիեսան փոխ-
վեց Ամատունի կարգադրութեամբ, որովհետեւ
աղայց գերերի յարմար գերատնտեսի չունէին
(այն ժամանակ Աղաթանցը բեմից դուրս էր) և
պիեսայի անսամբը չառ թույլ էր, իսկ երկրորդ
էն օրը գերը Միւրախուչին էր ստան և ոչ Աստ-
ղիկին, և որի սովորելը կամ չը սովորելը պիե-
սայի փոփոխելու պատճառ երբեք եղած չէր:
Ինչպէս որ գիտեմ, Միւրախուչը և Աստղիկը--
Մատինեանցի տեսելով, միասին չը կոմպոզի-
մանակցել երկրորդական գերեր կատարող դե-
րատնների բնակեցին, ուրեմն ինչն էր պատ-
ճառը, որ Միւրախուչին մասնակցեցին, Աստղի-
կին ոչ: Պէտք է նկատած, անցեալ տարի ինքն
Իշխան Ամատունին էր արգելել Միւրախուչին
և Աստղիկին, որ չը մասնակցեն երկ. գեր կատա-
րող գերատնտեսի բնակեցին: Թող ինքը իշ-
խանը խօսէ այդ մասին որ երկր մի որսւ տե-
սակաւ կունենար այդ բանում, մինչև անգամ
պատիւրել էր, որ մինչև սեպտեմբեր ամիսը
բոլորովին բեմ չը դուրս գան: Վերջապէս միթէ
կոմիտայի այդ արարքները նոր բաներ են, մի-
թէ անցեալ թատրոնի առաջին տարին Տէր
Կատանցին չարգելեց խաղալ Արթ. թատրո-
նում սիրողների ներկայացմանը (այդ ժամանակ
Տէր Կատանցը դեռ մշտական խմբում չէր,
այդպէս կարողացան անել, այժմ երբ մշտական
խմբումն է և ուրեմն Ամատունից կախումն
ունի, իմացել թէ ինչպէս կարող են անել) և
ներկայացման երկնայ յանկարծ անհետացին:
Ինչ և իցէ. եթէ գտնէ մի կէտ լինել Տիշը Մա-
տինեանցի յօդուածում, եւ ոչինչ չէի գրել, բայց
քանի որ լրագրութեամբ այդպիսի անորէն անար-
դարութիւններ են երևում, այս գիպուածում
լուր չը կարծեմ թէ աղաւթիւն համարվի:
Առեկաւ Մաթթադեան

ամեն երկրի հայուն ընկերութիւնն: Աս թէ պէտ
իւրեան նպատակ դրած էր Հայաստանի և Կիլի-
կիոյ մէջ ուսմանց ծաւալումն, սակայն ինչպէս
կարող էր մնալ մի սահմանափակ շրջանի մէջ և
չը ծառայել հայ ժողովրդեան աւելի կենսական
և աւելի ստիպողական պահանջներուն:

Միացեալ ընկերութիւնքն ամբողջ մի տարի
կատարելապէս հետեւեցան իւրեանց նախորդե-
րուն շաղկիւն: Մէկ տարւան մէջ այս ընկերու-
թիւնն զգալի մի արդիւնք սպասել անհրաժեշտ
էր, նա մասնաւորօր զերազմական մի արդիւնք
զգուշորին է ստուգել: Սակայն միութեանց վեց
ամիս վերջն, ընկերութեան հասցեյիւնը սկսան
առկաւաւաւ: Այն տեսնել ընկերութիւնն պիտի
պարտաւորել իւր գործառնութեան շրջանն սեղ-
մել, եթէ նախկին երեք ընկերութեանց ինչպէս
ստան չունենար իւր ծախուց զէմ դնելու հա-
մար և այսպէսով ապրել նոյն փաղով մինչև այս
օրերս:

Ինչ էր սրա պատճառն Պատանեաց եւ ան-
դին շիջումն, թէ հասարակութեան անտարբերու-
թիւն: Մէկ տեսաք թէ նուէրներն սկսել էին
պակասել, և մտածեցինք թէ ժողովրդին, որու
բնական ազդումն շատ անգամ առաւել ուղիղ է
քան ամեն իւրին մտածութիւնն, սկսել էր ար-
դեօք զգալ թէ ուսմանք աւելի դրական մի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

«Киевлянин» լրագիրը պատմում է հետեւե-
անցը, որ պատահեց Մոսկվայում: Բայտնի
է որ Մոսկվայում այժմ վերաբնում են հրեա-
ների իրաւունքը մայրաքաղաքում բնակվելու:
Այդ պատճառով Մոսկվայի բոլոր հրեաները
սկսեցին այլ և այլ անցաթղթեր ձեռք բերել:
Մի հրեայ աղջիկ, որ ներգաղութին (ստեղծ-
ութիւն) է սովորում, գիտնալով որ ստիպւած
կը լինի թողնել Մոսկվա, ստիպվեցաւ հաս-
րակաց տների կանանց տոմսակ ձեռք բերել և
միւս կանանց հետ միասին ներկայանալ քաղա-
քային բժշկի քննութեանը: Որքան դարմանած
էր բժիշկը, երբ օրիորդին քննելուց յետոյ, հա-
մազկեց որ դա բոլորովին չէր պատկանում այդ
դատաւարի կանանց և ստիպված էր զիմէլ այդ
միջոցին, միմիայն, որովհետեւ հրեան է և ուրիշ
կերպ նրան չէին թույլ տայ Մոսկվայում ապրե-
լու և իր ուսումը շարունակելու: Լրագիրը հարց-
նում է. արդեօք այդ տեսակ իրողութիւններ
չեն ապացուցանում անհրաժեշտութիւնը վերջա-
պէս թույլ տալու հրեաներին, միւս հպատակների
նման ազատ ապրելու պետութեան ամեն տեղի:
Բուժ. ջը պէտք է մոռանալ որ «Киевлянин»
յետադէմ լրագիրների թւին է պատկանում, բայց
նա էլ չը կարողացաւ իր ձայնը չը բարձրացնել
հրեաների իրաւունքի համար:

Գլխի 28-ին Թիֆլիսի Բաղադրանայի մօտ
դռնված մի տան մէջ, ժամը 8 տուտեան կը-
րակ յայտնվեցաւ: Տան մէջ գտնվում էր մի
ղեղատուն: Եւստով բոցըրը պտտեցին ամբողջ
առնը և վտանգ էր ապահովում մօտակայ տե-
րին և Բաղադրանային: Այդ տեղից վաճառ-
կանները, որոնց մեծ մասի աղայները ապա-
ված չէ, սկսեցին դարդակել իրանց խնտութե-
նը: Բաղադրանայէն հրաջէ վարչութիւնը բազ-
մաթիւ տեղական բանտերի օգնութեամբ կա-
րողացաւ առանձնացնել աղբող տուր և մօտա-
կայ շինութիւնները պահպանել կրակ ընկնելուց
Մատանը հրդեհները վտանգաւոր են Թիֆլիսի
նեղ փողոցներում, որտեղ տները, չը նայելով
փողոցների նեղ լինելուն, ամենքը փայտեալ
բալկոններ ունեն: Եւր այդ շինութիւններն ձեկ
վրա և մեր փողոցների անցալի նեղ լինելու վրա
մեր քաղաքային վարչութիւնը կը դարձնի վե-
ջապէս իր ուշադրութիւնը:

«Кавказский Курьер» լսել է որ վաճառ-
կան Պոպով, որի խնտութիւն Թիֆլիսի Միլի-
փողոցում մի քանի չաքաթ առաջ այրվեցաւ,
վնաս կրեց մօտաւորապէս 23,000 ռուբլ գու-
մարի: Եւս խնտութիւն մէջ հրդեհն օրը ունէր ապ-
րանք 40,000 ռուբլ գումարի, իսկ այդ ապրա-
քը ապահոված էր միայն 17,000 ռուբլու: Բացի
ստանից գանազան գոկուժներն և վեկտրներ,
որոնք թէն պահված էին երկաթեալ արկի մէջ
նոյնպէս կարող են ոչնչացւած լինել: Ուրեմն
պարտն վնասը աւելի էլ մեծ կարող է լինել:

Թէն մենք մեր անցեալ համարում ասացինք

(Կը շարունակվի)